

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА

ОСОБЛИВОСТІ СОРТОВОГО НАСІННИЦТВА КАВУНА СОРТУ ШИРОНІНСЬКИЙ

(науково-практичні рекомендації)

Селекційне, 2023

Сергієнко О.В., Шабетя О.М., Ліннік З.П., Сергієнко М.Б.
Особливості сортового насінництва кавуна сорту Широнінський:
науково-практичні рекомендації. Селекційне: ІОБ НААН, 2023. 28 с.

У науково-практичних рекомендаціях висвітлено основні фізіологічні особливості кавуна. Наведено сортову характеристику сорту кавуна Широнінський, метод його створення, його господарську характеристику та переваги над аналогами. Визначено вирізняльні ознаки сорту кавуна Широнінський, які дозволять отримати якісне сортове насіння, в тому числі і високих категорій та ефективно провести сортооновлення

Видається на підставі рішення вченої ради Інституту овочівництва і баштанництва НААН (протокол № 5 від 19 травня 2023 р.)

Рецензенти:

доктор с.-г. наук Кондратенко С.І.,
кандидат с.-г. наук Могильна О.М.

Видання розраховано на фахівців сільськогосподарських підприємств та установ, фермерів, наукових працівників.

© Інститут овочівництва і
баштанництва НААН, 2023

© Сергієнко О.В., Шабетя О.М.,
Ліннік З.П., Сергієнко М.Б., 2023

ВСТУП

Кавун (*Citrullus Schrad*) належить до родини гарбузових, однієї з найбільш чисельних родин покритонасінних рослин, яка налічує більш ніж 1000 родів та 1100 видів.

Батьківщина кавуна – пустелі Африки. Рослина дуже тепловимоглива, тому потребує для свого росту і розвитку тривалого (не менше 90–100 діб) періоду з температурою вище 15°C і суми температур понад 3000°C. Для проростання насіння потрібна доволі висока температура (мінімум 12–14°C, оптимум в межах 25–30°C). При таких температурах в лабораторних умовах проростання кавуна відбувається вже на 3–5-й день.

Це світловимоглива рослина, краще росте на легких аерованих ґрунтах, які добре прогріваються і багаті на поживні елементи. Кавун дуже чутливий до реакції ґрунтового середовища, він краще росте та розвивається на нейтральних і слабо лужних ґрунтах. Кавун – надзвичайно посухостійка рослина, вирощується на суходолах, до надлишку вологи відноситься вкрай негативно. При помірних поливах дає високі врожаї, але менш цукристі плоди. Останнє можна компенсувати внесенням мінеральних добрив, особливо фосфорних. Кавун доволі стійкий до ґрунтового засолення.

Кавун – однорічна рослина. Має розгалужене стебло, із м'яким опушенням, двох–п'яти-роздільними вусиками. Листки оберненояйцеподібної форми, сильно розсічені, дуже рідкоцільнокрайні. Квітки поодинокі, роздільностатеві або двостатеві. Чашолистки і пелюстки зростаються біля основи. Віночок жовтий, п'ятипелюстковий, тичинок п'ять, із них чотири зрослися попарно, одна вільна. Маточка трилопатева, зав'язь нижня, тригнізна. Плід – несправжня багатонасінна ягода, соковита, не відпадає від плодоніжки, насіння видовжене, з твердою шкіркою. Число хромосом $2n=22$.

За новою класифікацією рід кавун (*Citrullus Schrad.*) включає чотири види: кавун звичайний (*C. lanatus*), кавун колоцинт (*C. colocynthis*), кавун Нодена (*C. naudinianus*) і кавун безвусиковий (*C. ecirrhosus*). Все різноманіття форм столового кавуна охоплюється одним ботанічним таксоном – різновидність столова (var. *vulgaris*) підвиди звичайного (subsp. *vulgaris*) виду звичайного (sp. *lanatus*).

Всі відомі на земному шарі сорти групуються в 10 еколого-географічних груп. В Державний реєстр сортів рослин України включено сорти трьох груп: російської (сорти андромоноційного типу цвітіння, плоди шароподібні, м'якоть рожевого або малинового кольору, насіння середнє і велике, посухостійкі), американської (відрізняються моноційним типом цвітіння, плодами овальної і циліндричної форми, яскравою дрібнозернистою дуже солодкою м'якоттю, насіння дрібне або відсутнє), західноєвропейської (переважно андромоноційного типу цвітіння, плоди з рожевою і червоною м'якоттю, шароподібні і овальні, з тонкою корою, насіння дрібне і середнє).

Плід кавуна – багатонасінна м'ясиста несправжня ягода. Плоди кавуна відрізняються високими смаковими і поживними властивостями, є делікатесним, дієтичним продуктом. Споживають їх у свіжому вигляді і для переробки. М'якоть плодів швидко засвоюється організмом. Харчове значення його полягає в наявності високого вмісту добре засвоюваних вуглеводів. Енергетична цінність 1 кг м'якоті становить 1,25 кДж. У ньому багато сахарози, глюкози, мальтози, фруктози. Висока харчова і дієтична цінність плодів кавуна столового зумовлена вмістом цукрів та вітамінів, особливо вітаміну С – до 10 мг / 100 г, каротину – до 1 мг на 100 г. У м'якоті плодів кавуна, а особливо в корі, містяться всі життєво необхідні амінокислоти. Є в плодах кавуна кислоти: аскорбінова, ніотинова, фолієва. Остання міститься і в інших овочах (шпинаті, зеленому горошку, цвітній капусті), але вона руйнується при варінні, тому кавун – один з найбільш цінних її джерел. До складу плодів входять вітаміни В₁, В₂, В₃, РР.

Завдяки тому, що кавун багатий солями заліза, він нейтралізує надлишок кислот, що вносяться в організм з основними продуктами харчування (м'ясо, риба, хліб, яйця). Цей лікувальний плід лікарі рекомендують споживати при захворюваннях нирок, печінки, атеросклерозі, гіпертонії. Клітковина кавуна, як хороша мітла, очищає кишківник. Сік і м'якоть кавуна входять до складу косметичних засобів.

Отже, кавун – цінна баштанна культура, цінний продукт харчування, джерело вітамінів і лікарських компонентів важливих для здоров'я.

БІОЛОГІЧНІ, ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Велике значення для розповсюдження кавуна мають його біологічні особливості. Це тепловимоглива однорічна трав'яниста рослина короткого світлового дня. Найбільш сприятлива температура для росту і розвитку в період посіву 16–17°C. В період цвітіння 21–24°C, у період утворення і досягання плодів 21–28°C. Температура 45–50°C негативно впливає на ріст і розвиток рослин кавуна. Сума ефективних (вище 10°C) температур необхідних для вегетації рослин та формування урожаю, складає не менш 2500°C. Сходи гинуть при зниженні температури до 1°C. Дорослі рослини гинуть при довготривалому зниженні температури до 3oC і навіть 5–10°C. Кавун відноситься до жаростійких рослин. Для отримання насіння необхідний період 65–85 діб після масових сходів для ранньостиглих і середньоранніх сортів і гібридів і 80–105 і більше діб для середньо- і пізньостиглих.

Кавун надзвичайно вимогливий до світла, є рослиною короткого дня і краще розвивається при довжині дня 10–12 годин. Не виносить затемнення та загушення. Для нормального розвитку необхідна вологість ґрунту 60–70% у слою ґрунту 0–70 см. Для насінництва кавуна найбільш придатна південна зона.

Кавун вирощують майже у всіх природно-кліматичних зонах України. Але, їх основне виробництво зосереджено у господарствах двох зон – Степу і Лісостепу. Так, питома вага від загальної посівної площі під кавуном складає: у Степу – 93,3 %, Лісостепу – 6,5 %.

Найбільші площі посіву кавуна сконцентровано в Херсонській, Запорізькій, Донецькій, Одеській та Миколаївській областях. Вони відповідно становлять: 28,5; 9,8; 2,9; 2,8 та 1,8 тис. га, що складає близько 84% від загальної площі під цією культурою. У Лісостеповій зоні основне виробництво кавунів зосереджено у Лівобережній її частині, де Харківська область займає провідну позицію серед областей цього регіону і щорічно виробляється 77,6 тис. т товарних кавунів на площі 1,2 тис. га.